

Agenten som blir seigpint

27. mai 1953

OLAV GARVIK

Historien om XU-agenten Harald Haraldssøns vanskelige er pinfull og opprørende — også for oss som nå mange år etter krigen har fått kjennskap til det som skjedde den gang. Men våre følelser og tanker må selvsagt blekne mot all den uforstand og grenseløse urettferdighet Haraldssøn selv må ha opplevd. I dag er han 90 år, og er han heldig og får leve, kan han kanskje ha håp om oppreisning.

Harald Haraldssøns merkelige og ubegripelige historie dreier seg kort fortalt om et dobbeltspill uten like gjennom krigsårene. Samtidig med at han arbeidet for tyskerne, gjorde han en imponerende innsats for å skaffe livsviktige informasjonen til den norske etterretningsstaben i London og XU-kontoret i Stockholm. Han drev et trykkeri i Oslo, bl.a. basert på oppdrag for tyskerne. Han tjente selvsagt gode penger

— men smuglet samtidig ut opplysninger som lett kunne ha gjort ham et hode kortere. Rolf Roscher Lund, som arbeidet som offiser ved etterretningsstaben i London, bekrefter alt dette. Han kan bl.a. fortelle at Haraldssøn skaffet til veie detaljerte tegninger av tyskernes ubåtanlegg her i Bergen.

Det var økonomisk landssvik han ble dømt for. Han fikk en bot på 20.000 kroner, og betalte promte for å komme i gang igjen med trykkerivirksomheten etter frigjøringen. Etter det vi i dag forstår, la han slett ikke alle kortene på bordet når det gjaldt etterretningsvirksomheten for de lovlige norske myndigheter. Han hadde et løfte, et taushetsløfte, som forpliktet. Derfor fortiet han mye av det han hadde vært med på — fordi han også ga et taushetsløfte til den norske overkommandoen så sent som 25. mai 1945!

Der er mye som synes uvirkelig for oss som ikke opplevde dette. Harald Haraldssøn var så bundet til taushetsløftet i frigjøringsdagene, og til

XU-ledelsen tidligere, at han faktisk ble gjort rettsløs da han senere sto ansikt til ansikt med dommere og påtalemyndighet i landssvikoppjøret!

Han kunne ikke fortelle hele sannheten. Det ville være for risikabelt. Det kunne rett og slett være livsfarlig så kort tid etter krigsopphør å brette ut alle detaljer av det han hadde vært med på. Derfor godtok han også pengeboten, selv om 20.000 kroner var en formidabel sum den gangen.

I ettertid blir det stilt spørsmål om Haraldssøn virkelig var så bastet og bundet til løfter og eder som han og andre hevder. Kunne han ikke i det minste ha sagt noe mer for å unnsnippe? Og hvorfor var ikke oppdragsgiverne i London og Stockholm mer aktive for å la ham gå fri?

Dessuten kan man jo spørre, i alminnelig etterpåklokskap, hvorfor en XU-agent ventet like til i dag med å brette ut disse tragiske forhold i all sin bredde.

Selv om det hersket kaotiske og uoversiktlige forhold i den første tiden, sett gjennom agentenes øyne, burde det vel ha

Hva visste f.eks. den viljestreke justisminister Jens Haugland om XU-agentenes skjebne etter krigen?

vært naturlig å forsøke å renvaske seg på et langt tidligere

stadium. Vi vet at agentene har gjort fremstøt for å bli løst fra taushetsløftet for å få full oppreisning, men hvor aktive og pågående har de egentlig vært? Resignerte de i sorg, skuffelse og bitterhet etter hvert?

Hadde justisministerne i f. eks. Gerhardsens regjeringer overhodet ikke disse sakene til behandling? Visste ikke den viljesterke, rettferdighetens vokter Jens Haugland noe som helst?

Når først så galt er skjedd, må vi i det minste forlange at myndighetene handler raskt. Men det ser ikke slik ut. Riksadvokaten krever nye avhør av 90-åringen, trass i krystallklare uttalelser fra historikere og etterretningsoffiserer som var med på leken den gang. Dessuten ønsker riksadvokaten ytterligere uttalelser fra historikere før den aldrende hederskaren får full oppreisning.

Er det virkelig nødvendig å seigpine Harald Haraldssøn på denne måten?

Har ikke uverdigheten noen som helst grense?